

رسائل الخراز

ابن سعد الخراز

شرح و ترجمه

دکتر الیاس نورایی

دکتر عیسی نجفی

اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی

- ❖ سرشناسه: نورایی، الیاس، ۱۳۴۵-، توشیح، ترجمه
- ❖ عنوان قرارداد: کتاب الشیخ الخراز فی علم الإشارات.
- ❖ فارسی- عربی
- ❖ عنوان و نام پدیدآور: رسایل الخراز/ توشیح و ترجمه الیاس نورایی، عیسی نجفی.
- ❖ مشخصات نشر: تهران: یار دانش، ۱۳۹۲.
- ❖ مشخصات ظاهری: ۱۵۶ ص.
- ❖ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۶۲-۱-۴
- ❖ وضعیت فهرست نویسی: فیا
- ❖ موضوع: فلسفه خراز، احمد بن عیسی، - ۹۲۷ق.، تصوف -
- ❖ - متون - ایم - تا ۱۴
- ❖ شناسه افزوده: نجفی، عیسی، ۱۳۴۷-، توشیح، ترجمه
- ❖ رده بندی کنگره: ۹۲۰۴۲۰۴/خ BP۲۸۹
- ❖ رده بندی دیویی: ۹۲۰/۴۲۰۴
- ❖ شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۰۴۲۰۴/خ

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	پیشگفتار.....
.....	فصل اول: مختصری در احوال مؤلف خراز.....
.....	زندگی نامه.....
.....	فصل دوم: متن عربی رسائل الخراز.....
.....	رسائل الخراز.....
.....	حیات.....
.....	الفناء والبقاء عند الخراز.....
.....	قصه المخطوط.....
.....	کتب الخراز.....
.....	الجزء الأول.....
.....	۱- کتاب الصفاء.....
.....	۲- کتاب الضیاء.....
.....	۳- کتاب الكشف و البیان.....

۵۸	۴- کتاب الفراغ.....
۶۹	۵- کتاب الحقائق.....
۸۳	فصل سوم: ترجمه رسائل الخراز.....
۸۵	رسائل خراز.....
۸۵	زندگی او.....
۹۳	فنا و بقا در نزد خراز.....
۱۰۰	داستان این نسخه خطی.....
۱۰۴	کتاب‌های خراز.....
۱۰۷	رسائل خراز.....
۱۰۷	۱- کتاب الصفاء.....
۱۱۴	۲- کتاب الضیاء.....
۱۱۷	۳- کتاب الكشف و البيان.....
۱۲۵	۴- کتاب الفراغ.....
۱۳۳	۵- کتاب الحقائق.....
۱۴۷	فهرست منابع.....

احمد بن عیسیٰ ابوسعید خراسانی از شخصیت‌های بزرگ مکتب بغداد در قرن سوم هجری است. دربارهٔ زندگی و متأسفانه مانند اغلب عارفان اطلاعات کمی وجود دارد تا آنجا که حتی تاریخ دقیق وفات او نیز مشخص نیست. به موجب بعضی از نسخه‌ها تاریخ وفاتش را سال ۲۷۹ و به موجب بعضی دیگر، سال ۲۷۷ دانسته‌اند. اما در میان سال‌هایی که نویسندگان مختلف به آن اشاره کرده‌اند، قول ابوالقاسم شبلی بن مروان النہاوندی که سال ۲۸۶ قمری را نقل کرده است، مورد تأیید بسیاری از محققان قرار گرفته است. چرا که وی چهارده سال شاگرد خراسانی بوده است بنابراین سخن وی بیشتر قابل اعتنا است.

دربارهٔ خانواده و همچنین سفرهای او نیز اطلاعات پراکنده‌ای وجود دارد. قدیمی‌ترین منبعی که به زندگی و اقوال ابوسعید خراسانی اشاره کرده است، انصاری سراج است. پس از آن التعرف تألیف کلابادی، طبقات الصوفیه از سلمی نیشابوری و ذکر الاولیاء عطار نیشابوری از دیگر منابعی است که در باب ابوسعید در آنها سخن رفته است.

خراسانی از مشایخ بزرگ تصوف به شمار می‌رود و در تصوف موافق سماعیه است. او مقام نبوت را برتر از ولایت می‌دانست و معتقد بود که هر نبی قبل از نبوت حائز مقام ولایت بوده است. همچنین او از گروهی از صوفیان دمشق به سبب قول بدعت‌آمیزشان دربارهٔ رؤیت خدا انتقاد کرده بود. با وجود این علمای ظاهر او را به سبب برخی مطالب، که در کتاب السر آورده بود، به کفر منسوب کردند.

دربارهٔ آثار ابوسعید در آثار نویسندگان دیگر صوفیه، نام‌هایی به تصریح و یا اشاره ذکر شده است از جمله عطار تألیف چهارصد کتاب را در علم تصوف به خراسانی نسبت داده است که البته

اغراق آمیز است. اما آنچه مسلم است آن است که آثار عمده خراز از میان رفته است. کتاب الصدق، المسائل، معیار التصوف و ماهیة الصفاء، الضیاء، الكشف و البیان، الفراغ و الحقایق کتاب‌هایی است که از او به جای مانده است.

الصدق کتاب تعلیمی کوچکی است برای مبتدیان که خراز در آن تعالیم زاهدانه رایج در زمان خود را با تکیه بر چند مفهوم اساسی مثل صدق، صبر و اخلاق آورده است. کتاب المسائل نیز چند رول بیشتر نیست.

خراز در کتاب الضیاء به سبکی فشرده و مبهم، هفت مرتبه کسانی که آنها را اهل تیهویه و حیروریه (گم‌گشتگان) خوانان می‌نامد وصف کرده است. کتاب الكشف و البیان در اثبات برتری مقام نبوت بر وحی است و الفراغ حاصل تلاش خراز در توضیح تجربه عرفانی، استخراج مبانی انسان‌شناختی او و پیوند این تجربه‌ها با ساختار روانی انسان‌هاست. او در الصفات با تکیه بر مفهوم انوار فطریه به توصیف هفت منزل در سیر الی‌الله پرداخته است و در الحقایق با توجه به واژگان مربوط به تجربه عرفانی درصدد است تا حقیقت ۷۲ اصطلاح عرفانی را بازشکافد.

پنج کتاب الصفاء، الضیاء، الكشف و البیان، الفراغ، الحقایق را قاسم سامرای در ۱۳۴۶ ش/ ۱۹۶۷ م، در بغداد به چاپ رساند.

کتاب حاضر نیز ترجمه‌ای از کتاب رسائل خراز بود. عید خراز به اهتمام دکتر قاسم سامرای که نسخه اصلی آن (متن عربی) توسط آقای سعید لنگنه، اهل بغداد، دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه رازی در اختیار قرار گرفته است. این متن بدون مشخصات چاپ بوده و از صفحه ۱۵۸ مجموعه‌ای بی‌نام آبرشته که جهت استفاده بهتر خوانندگان متن عربی آن نیز درج شده است.

امید است این تلاش علمی مورد پسند اهل معرفت و دانایی قرار گیرد و خطاهای احتمالی را با سجایای اخلاقی خود نادیده انگارند.

والعاقبه بالعافیه

دکتر الیاس نورایی و دکتر عیسی نجفی

زمستان ۹۲